

Acum știm despre căpitanul Alegría că și-a ales propria moarte orbește, fără să privească fața furibundă a viitorului care așteaptă viețile planificate împotriva curentului. A ales să moară, fără pasiuni și fără nazuri, fără să ridice vocea mai departe de momentul în care a străbătut câmpul de bătaie, cu mâinile ridicate atât cât e necesar pentru a nu părea rugător și, înaintea unui inamic neîncrezător, să strige de mai multe ori „Sunt un om care se predă!”

Sub un aer călduț, transparent ca o aromă, Madridul înnopta într-o tăcere melancolică tulburată doar de explozia stinsă a obuzelor ce cădeau peste oraș într-o cadență liturgică, nu războinică. „Sunt un om care se predă.” Timp de două sau trei nopți, se știe, căpitanul Alegría a pregătit acest moment. E probabil ca el să fi refuzat să spună „mă predau” pentru că propoziția asta ar fi corespuns unui lucru înghețat într-un moment când adevărul este că el se predase puțin câte puțin. Mai întâi s-a predat, după aceea s-a abandonat inamicului. Când a avut ocazia să vorbească despre asta, și-a definit gestul ca pe o victorie pe dos. *„Deși toate războaiele se plătesc cu morți, e mult timp de când luptăm din inerție. Trebuie să alegem între a câștiga o bătălie sau a cucerii un cimitir”*, concluziona într-o scrisoare pe care a scris-o iubitei sale Inés, în februarie

1938. Acum știm că el, fără să o știe, respinsese anticipat ambele opțiuni.

Știind ce știm acum despre Carlos Alegría, putem să afirmăm că în timpul trecerii printre cele două tranșee n-a ascultat decât neliniștea panicii sale. Toate zgomotele, toate exploziile, toate țipetele au fost absorbite de liniștea nopții. Madridul era pe fundal ca o scenă, stropind moleșeala aerului cu profilurile unui oraș stins pe care luna îl desena în voia ei. Madridul se pitea.

Așa a început înfrângerea căpitanului Alegría. Timp de trei ani întregi îl observase pe acest inamic zdrențăros și civil, resemnat că altă armată, a lui, nimicea acest oraș nemișcat, liniștit, că trasase limitele sale la întâmplare, în spatele unor tranșee din care de mult timp nimeni nu aștepta un atac.

„Violența și durerea, furia și slăbiciunea, se amestecau cu timpul într-o religie a supraviețuirilor, într-un ritual al așteptărilor în care intonează aceeași psalmodie cel care omoară și cel care moare, victima și călăul său; deja se vorbește doar limba spadei sau graiul rănii”, i-a scris Alegría, la Salamanca, profesorului său de Drept Natural cu două luni înainte de a se preda inamicului.

Trei ani dedicați intendenței cu rigoarea de maniac a agrimensurului, cu intransigența fiului unic, pentru ca nimeni să nu obțină un proiectil fără ordinul oportun, dar nici să nu-i lipsească nimănui tainul pentru a putea continua lupta. Au fost, de asemenea, trei ani în care a scrutat înfrângerea cu binoclul de campanie verzui pe care centrul său de intendență îl distribuia cu regularitate între strategii războiului, între observatorii luptei, între curioșii morții. Ororile pe care nu le-a văzut le numărăse.

Din locul lui de supraveghere, observa inamicul, îl vedea plecând și venind de la birou pe front, de pe front la atelier, de la armată la familie, de la rutină la moarte. La început s-a gândit că era o armată fără spirit de armată și că pentru asta ar fi trebuit învinsă. Cu timpul, a ajuns la concluzia — și așa a reflectat-o în cărțile sale — că era o armată civilă „care înseamnă același lucru cu a fi o pasăre subterană sau dihanie îngerească”. În cele din urmă, văzându-i luptând ca și cum ar fi ajutat vecinul să îngrijească o rudă bolnavă, ideea că erau oameni născuți pentru înfrângere i-a schimbat pe acei soldați într-un inventar de cadavre. Întotdeauna cel care va pierde este cel care îngroapă mai mulți morți.

Prima dată când căpitanul Alegría a fost aproape de risc, a fost chiar în ziua în care începe această poveste. Decizia sa nu a fost aceea de a se alia cu inamicul, ci de a se preda, de a se da prizonier. Un dezertor este un inamic care a renunțat să mai fie inamic; un om care se predă este un inamic înfrânt, dar continuă să fie un inamic. Alegría a insistat în mai multe rânduri asupra acestui lucru, când a fost acuzat de trădare. Dar asta s-a întâmplat mai târziu.

Într-o mărturisire inoportună pe care o va folosi cu câteva zile mai târziu procurorul pentru a-i cere cu infamie moartea, Alegría a mărturisit unui subofițer ireproșabil că apărătorii Republicii ar fi umilit mai mult armata lui Franco¹ predându-se în prima zi a războiului decât rezistând cu tenacitate, pentru că fiecare mort al acestui război, din oricare tabără ar fi fost, a servit doar pentru a-l

¹ Francisco Franco Bahamonde (1892–1975), șeful statului care a condus Spania între aprilie 1939 și noiembrie 1975, ca urmare a revoluției militare contra guvernului celei de-a Doua Republici (iulie 1936) și a Războiului Civil dintre anii 1936–1939.

glorifica pe cel care omora. Fără morți, a spus, nu ar fi existat gloria, și fără glorie, ar fi existat doar învinși.

Deși s-a alăturat armatei răsculate în iulie 1936, la început s-a aflat sub lipsa de decizie a comandanților săi, care nu vedeau în acel sublocotenent provizoriu calitățile unui războinic și căruia i-au destinat în final intențenta, unde probitatea sa și formația ar fi fost mai utile decât pe câmpul de luptă. Totuși, știm din comentariile către tovarășii săi de arme că o oboseală apăsătoare și evidența morților l-au transformat, după propriile sale cuvinte, într-un tipicar. Chiar și așa, la sfârșitul anului 1938, a fost avansat la gradul de căpitan pentru a-i fi răsplătit zelul.

Sunt un om care se predă.

Probabil că tipograful înarmat cu o pușcă ce a deplasat țarușul gardului pentru a prelua un căpitan din armata răsculată niciodată nu va reuși să afle că așa începea un alt haos care doar tangențial avea de-a face cu acest război.

Nimeni nu a tras. Când a ajuns la marginea unei tranșee republicane, mai mulți oameni îmbrăcați în haine țărănești l-au luat la ochi cu armele lor speriate și amenințătoare. Ascultând de un ordin, a sărit în interiorul tranșeei și cineva în întuneric l-a dezarmat de pistolul pe care-l ținea la centură. N-a opus rezistență. Arma era curată, strălucitoare și cu piedica asigurată; niciodată nu trăsese. Pentru căpitanul Alegría, să se despartă de ea ar fi însemnat să contravină ordonanțelor. S-a predat, e adevărat, respectând procedura impusă.

Nu era nimic sfidător, nici ostășesc în aspectul său, mai curând părea un ajutor de notar deghizat în soldat: o față rotundă și adunată în jurul unor ochelari tot rotunzi încorona un corp care, dacă n-ar fi fost chipiul, ar fi părut mărunț. Toate mărturiile pe care le-am găsit vorbesc despre o anume

trufie în atitudinea sa în ciuda supunerii. A respectat toate ordinele ca și când le-ar fi așteptat în același moment în care se dădeau.

Mai întâi a stat în genunchi cu mâinile la ceafă, apoi cu capul plecat și cu mâinile la ceafă, apoi a trebuit să meargă cu mâinile la ceafă traversând un labirint de tranșee, unde niște oameni zdrențăroși păzeau un orizont întunecat și invizibil și, în cele din urmă, cu mâinile la ceafă a ieșit în luminișul unei păduri unde un căpitan cu manta de catifea l-a cercetat de sus în jos la lumina unei lămpi cu gaz. Toate ordinele i-au fost murmurate de cei care l-au capturat, dar acel militar furios pe care-l avea în față n-a avut nici o jenă să-l întrebe ținând ce dracu făcea acolo.

— Comitetul de Apărare din Madrid se va preda mâine sau poimâine — a spus Alegría pe un ton care contrasta cu cel al întrebării.

— De-asta te predai? Hai sictir!

— De-asta.

Conversația s-a împrăștiat în șoapte și fraze murmurate de către acei soldați fără uniforme, deși până la el nu ajungeau decât privirile curioase și surâsurile lor condescendente. L-au luat drept nebun.

Ar fi vrut să explice de ce abandona armata care avea să câștige războiul, de ce se predă unor învinși, de ce nu voia să facă parte din victorie. Dar grosolănia acelor oameni l-a descurajat și a decis încă o dată să tacă.

Cum se putea ca viața acestor oameni prăpădiți să însemne ceva de valoare ca să plătească un război? Oare nu știau că vor muri din cauza inerției? Oare nu-și dădeau seama că implacabila disciplină va avea în vedere doar pe cei care continuaseră să reziste?

Străbătând pădurea de pini din Dehesa de la Villa, a fost condus pe jos până în strada Francos Rodriquez, unde au așteptat trecerea unei camionete care se întorcea după ce repartizase muniție frontului din nord-vestul Madridului. Era aproape trei noaptea. L-au așezat peste niște baloturi în remorca fără prelată și, păzit de doi oameni înarmați, au plecat la drum. Deja era un prizonier.

În locul unde se întâlnesc străzile Bravo Murillo și Alvarado, un grup a oprit camioneta. Cu ei era un rănit care a fost urcat cu targa și așezat alături de căpitanul Alegría. Avea umărul drept distrus de un glonț și un prim ajutor nu reușea să oprească sângele care țâșnea prin compresă. Se văita în surdină, ca și când ar fi vrut să nu deranjeze sau ar fi dorit să treacă neobservat. Datorită lui știm că prizonierul a încercat să-l ajute să oprească hemoragia cauzată de rană.

Văzându-l pe Alegría, a întrebat:

— Și ăsta, ce face aici?

— Este un dezertor — a spus unul dintre soldați.

— Sunt un om care se predă — l-a corectat Alegría.

— Trage-i un glonț — a sugerat laconic rănitul.

— Măine sau poimăine Segismundo Casado¹ se va preda — a explicat Alegría.

— Da. Și pentru asta te-ai predat tu. Hai sictir!

Camioneta s-a oprit în fața Spitalului General Cuatro Caminos. Doi soldați, de data asta cu uniforme regulamentare, au ajutat să coboare rănitul și unul dintre ei, văzând de aproape uniforma lui Alegría, a întrebat:

— Și ăsta?

¹ Segismundo Casado (1893–1968), colonel în armata republicană spaniolă, a antrenat și organizat Brigăzile Mixte ale Armatei Populare Spaniole; a creat, în 1939, Consiliul Național al Apărării.

— Este un dezertor.

Liniște.

Nimeni nu l-a luat în seamă. Gesturile de durere, umărul rănit, întunericul și zgomotul camionetei au împiedicat alte clarificări. În dezordine au plecat și în dezordine au parcurs drumul până la Căpitănia Generală. În Madrid, luminile erau stinse, dar nu era pustiu. Deși trecuse de trei noaptea, era multă lume pe trotuare. Pe măsură ce s-au apropiat de centru, numărul pietonilor creștea și la Puerta del Sol un du-te-vino de soldați și civili — aproape în liniște — dădeau pieței un aspect de furnicar.

Au luat-o pe Calle Mayor și nu s-au oprit până când nu au ajuns în interiorul Căpităniei Generale. Acolo toți oamenii purtau uniforme, salutau militărește, superiorii și gradul fiecăruia era reprezentat prin galoanele și stelele reglementare. Faptul că era încă o dată printre militari de profesie l-a liniștit pe căpitanul Alegría, deoarece cu ei știa cum să se comporte, le înțelegea gesturile și trucurile. Armata, de oricare parte ar fi fost ea, era pentru el același lucru ca harta pentru un călător: toți își ocupau locul lor în spațiu și toate distanțele erau bine definite.

Acea curte a trebuit să-i pară un spațiu nepotrivit pentru o activitate febrilă și o forfotă improprie locului. Unul dintre soldații din escorta lui s-a apropiat de un comandant și au vorbit despre prizonier fără ca Alegría să poată auzi ce spuneau. Nimeni nu-l păzea, nimeni nu lua în seamă disonanța uniformei lui, în ciuda faptului că acolo înăuntru era lumină suficientă pentru desfășurarea diferitelor activități. Nu era legat, nici observat, nici temut, nici urât. Era adevărat, Casado tocmai se predase. În altă camionetă, ceva mai îngrijită decât a lui, fuseseră depozitate alandala o mulțime de dosare, mape, arhive și documente nelegate,

pe care soldații ce le strângeau le striveau pentru a profita la maxim de capacitatea vehiculului. Alte documente se foloseau pentru a alimenta un foc ce trosnea în centrul curții unde, în mod discriminatoriu, aruncau hârtiile pe care le selecționau niște civili.

A rămas destul de mult în poziție de repaus observând acea activitate febrilă a soldaților și a ofițerilor care nu observau prezența lui, până când doi oameni înarmați i-au ordonat să-i însoțească.

Au coborât într-o pivniță care mirosea a latrină și l-au închis într-o temniță unde mai era deja cineva. Până când s-a obișnuit cu semiîntunericul, n-a putut vedea că era vorba de un militar republican cu galoane de caporal-șef. Era un om plâpând, pe care Alegria l-a calificat imediat drept un individ dezordonat. În ciuda gradului superior, îl observa cu neobrăzare, dar, cum nu era timpul pentru disciplină, s-a limitat la a spune „bună ziua” în forma cea mai puțin militară posibilă.

Se luminează de ziua.

Ce e un învins pentru un alt învins?

Grație mărturiei sale, știm că acel tovarăș de celulă n-a făcut decât să-i ceară cu un ton sever puțin tutun pentru a-și răsuci o țigară și că i-a arătat o indiferență grosolană când a aflat că nou-venitul nu fumează.

Căpitanul Alegria s-a ghemuit cât mai departe posibil de tovarășul său de celulă și s-a prăbușit într-un loc întunecat al acelei pivnițe, unde să nu ajungă lumina care se insinua printre metereze. Presupunem că ordinea lucrurilor avea ceva legat de previziunile celui care s-a predat, dar ceva lipsit de noblețe făcea să se piardă virtutea valorii lui reale, ceva deforma întâmplările și reducea predarea sa, pe care el o concepuse plină de subtilități și nuanțe morale, la ceea ce era mai meschin în gestul său.

A presupune ce gândește protagonistul istoriei noastre este doar o formă de a explica faptele care știm că s-au petrecut. Știm că Alegria a studiat Dreptul, mai întâi la Madrid și apoi la Salamanca. Știm de la rudele lui că a primit o educație de bogătaș rural în Huérmeces, provincia Burgos, unde s-a născut în 1912, în sânul unei familii de nobili scăpătați, și a crescut într-o casă mare și dărăpănată cu două bolți de piatră și o stemă care-i diferenția pe ai săi de țărânoii care au făcut avere pe seama foametei din Sud când vitele, vița-de-vie, grânele și măslinii s-au lăsat învinse de buba-neagră, de filoxeră, de gărgărițe, de mană și de alte ghinioane.

A fost un student lipsit de strălucire dar tenace și Jiménez de Asúa l-a învățat că Legea nu are nimic de-a face cu Natura, că legiuitorul trebuie să hotărască, pentru că asta e unica formă de a fi egali. Celui puternic îi ajunge puterea.

Dar apoi, la Salamanca deja, a învățat că Legea e mai presus de legi și acea Lege nu face nici un fel de deosebiri. I-au vorbit chiar de un drept sacrosanct. De când i-a mijit barba, a menținut o relație formală și gravă cu Inés Hoyuelos, fiica unică a unor băcani bogați, care a contribuit cu generozitate la posibilitatea de a reconstrui această istorie.

Știm că s-a alăturat armatei răsculate în 1936, pentru că așa apăra ceea ce fusese întotdeauna al său. Pentru el a fost un război fără bătălii, fără fapte eroice și fără dușmani, dedicat doar tonelor de grâu, kilogramelor de tutun, hainelor, renumărării bandulierelor, stării harnașamentelor, administrării proiectilelor, mantalelor, încălțăminte și lenjeriei soldaților. Războiul său a însemnat încărcarea, distribuirea, ordonarea, repartizarea și administrarea a tot ceea ce era necesar ca alții să omoare, să moară și să învingă un dușman